

**Положення про управління ризиками
в ПРИВАТНОМУ АКЦІОНЕРНОМУ ТОВАРИСТВІ
«ФОНДОВА БІРЖА «ПЕРСПЕКТИВА»,
затвердженого Рішенням Біржової ради ПрАТ «ФБ «Перспектива»
(протокол засідання б/н від 15.12.2022 р.),**

(Витяг в частині стратегії з управління ризиками)

1. Загальні положення

1.1. Це Положення про управління ризиками (далі – Положення) є внутрішнім документом, який визначає та регламентує порядок створення та функціонування системи управління ризиками (далі – СУР) в Приватному акціонерному товаристві «Фондова Біржа «Перспектива» (далі – Біржа).

1.2. Це Положення розроблено відповідно до Законів України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», Стандарту №1 «Корпоративне управління в професійних учасниках ринків капіталу та організованих товарних ринків. Основні поняття та терміни», затвердженого рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (далі – НКЦПФР) від 30.12.2021 року №1288, Стандарту №4 «Корпоративне управління в професійних учасниках ринків капіталу та організованих товарних ринків. Організація та функціонування системи внутрішнього контролю в професійних учасниках, які не належать до підприємств, що становлять суспільний інтерес та до системно важливих професійних учасників», затвердженого рішенням НКЦПФР від 30.12.2021 року №1291, інших законів та нормативно-правових актів НКЦПФР.

У всьому, що не передбачено цим Положенням, при управлінні ризиками Біржа керується Статутом, вимогами чинного законодавства України та, де це можливо та доцільно, найкращою міжнародною практикою з питань корпоративного управління та управління ризиками.

1.3. СУР – це комплекс юридичних (правових) та організаційно-технічних заходів та процедур, який забезпечує надійний процес ідентифікації (виявлення), аналізу, вимірювання, оцінювання, управління (обробки), контролю та моніторингу й перегляду всіх основних (суттєвих, істотних) видів ризиків Біржі, а також пов'язаний з цим обмін інформацією та консультації між зовнішніми та внутрішніми стейкхолдерами.

СУР є підсистемою системи внутрішнього контролю Біржі.

СУР спрямована на уникнення прийняття Біржою необґрунтованих рішень при провадженні професійної діяльності та на досягнення цілей діяльності Біржі із ефективним використанням її ресурсів.

4. Стратегія управління ризиками

4.1. Управління ризиками – регламентований положеннями внутрішніх документів Біржі динамічний, систематичний внутрішній процес, направлений, в тому числі, на ідентифікацію, аналіз, оцінювання, обробку, моніторинг та перегляд ризиків Біржі, та на пов'язаний з цим обмін інформацією та консультації між зовнішніми та внутрішніми стейкхолдерами.

4.2. СУР в Біржі включає управління ризиками, що пов'язані з професійною діяльністю Біржі;

4.3. Основними цілями СУР Біржі є:

1) забезпечення реалізації стратегії розвитку та ефективного функціонування Біржі, у тому числі стосовно ризиків, які бере на себе Біржа у своїй діяльності;

2) забезпечення відповідності діяльності Біржі вимогам чинного законодавства України та внутрішнім документам Біржі;

4.4. При управлінні ризиками Біржа в цілому дотримується таких принципів:

1) усвідомлене прийняття ризиків – Біржа належним чином оцінює та зважає можливі позитивні та негативні наслідки від реалізації ризику, усвідомлено приймає рішення про його прийняття або уникнення, враховуючи, що повне уникнення ризику може бути неможливим;

2) мінімізація (оптимізація) ризиків – до складу власного портфелю Біржа придбає активи, рівень ризику за якими найкраще піддається мінімізації (нейтралізації) або оптимізації – залежно від власної толерантності до ризику Біржі, а також прагне до мінімізації власних нефінансових ризиків;

3) індивідуальний підхід – власні ризики Біржі можуть бути спільними або подібними, згідно з якими Біржа приймає ризики у відповідній мірі (мінімізує чи оптимізує); можливі фінансові втрати за кожним видом ризику Біржі також мають бути оцінені окремо і мають мінімізуватися (оптимізуватися) індивідуально;

4) відповідність стратегіям – рішення Біржі при управлінні власними ризиками мають відповідати його фінансовій стратегії та внутрішнім документам;

5) економічність – витрати Біржі на управління ризиками, тобто мінімізацію (нейтралізацію) чи оптимізацію відповідного ризику, не повинні перевищувати суму можливих фінансових збитків від його прийняття та/або реалізації при найбільш імовірному сценарії настання ризикового випадку;

6) конкретність – рішення з прийняття ризику мають бути конкретними і чіткими для забезпечення однозначного їх трактування та виконання;

7) відповідність капіталу Біржі рівню ризиків – розмір капіталу (власного капіталу, регулятивного капіталу (власних коштів)) Біржі повинен бути достатнім для покриття ризиків діяльності Біржі;

8) уникнення або передача надмірних ризиків – у певних випадках або щодо певних ризиків, коли можливі негативні наслідки реалізації ризику для Біржі перевищують її фінансові можливості, Біржа, за можливості, уникає (відмовляється від прийняття) або частково чи повністю передає ризик (третій стороні).

4.5. Суттєвими (істотними) видами (категоріями) ризику, що пов'язані з професійною діяльністю Біржі, є такі:

- 1) операційні ризики;
- 2) комплаєнс-ризики;
- 3) ризик втрати ділової репутації (ризик репутації, репутаційний ризик);
- 4) стратегічний ризик.

4.5.1. Операційні ризики – ймовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів у професійного учасника внаслідок неадекватних або незадовільно організованих внутрішніх процесів, дій працівників чи функціонування систем такого професійного учасника, а також внаслідок впливу зовнішніх подій (крім стратегічного ризику).

Операційні ризики включають: юридичний (правовий) ризик, інформаційно-технологічний ризик, а також ризик персоналу.

Юридичний (правовий) ризик – ризик, пов'язаний з ймовірністю виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів Біржі внаслідок застосування до неї санкцій за недотримання вимог чинного законодавства через можливість їх неоднозначного тлумачення або унаслідок визнання з тих самих причин недійсними умов договору.

Інформаційно-технологічний ризик – ймовірність настання несприятливих наслідків, викликаних неадекватними або незадовільно організованими внутрішніми процесами інформаційного обміну та зберігання інформації, недосконалою роботою інформаційних технологій, систем та процесів обробки інформації або їх недостатнім захистом, включаючи збій у роботі програмного та/або технічного забезпечення, обладнання, інформаційних систем, засобів комунікації та зв'язку, порушення цілісності даних та носіїв інформації, несанкціонований доступ до інформації сторонніх осіб, загроза доступності інформації та інше, що може призвести до виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів.

Ризик персоналу – це ризик, пов'язаний із діями або бездіяльністю працівників Біржі, включаючи допущення помилки при проведенні операції, здійснення неправомірних операцій (в тому числі шахрайство), пов'язане з недостатньою кваліфікацією (ризик некомпетентності) або із зловживаннями чи бездіяльністю персоналу, перевищення повноважень, розголошення інсайдерської та/або конфіденційної інформації, зокрема, внаслідок недостатньої мотивації (ризик мотивації).

4.5.2. Комплаєнс-ризика – ймовірність виникнення у Біржі збитків або додаткових втрат, або недоотримання запланованих доходів, або втрати репутації внаслідок недотримання правил корпоративної етики, добросовісної конкуренції, виникнення конфлікту інтересів, незабезпечення опису усіх внутрішніх процесів, пов'язаних з провадженням професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках, та/або невідповідності внутрішніх документів, що описують процеси, пов'язані з провадженням професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках, вимогам законодавства про ринки капіталу та організовані товарні ринки, стандартів, правил організованого ринку, учасником якого є така Біржа або на якому її цінні папери допущені до торгів, а також бізнес-плану (бізнес-стратегії), ухваленому Біржовою радою Біржі, та/або невиконання працівниками Біржі вимог та процедур, пов'язаних з провадженням професійної діяльності на ринках капіталу та організованих товарних ринках.

Комплаєнс-ризика, зокрема, включають:

а) AML/CFT-ризик – ймовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання Біржою запланованих доходів внаслідок порушення або недотримання вимог законів, нормативно-правових актів, правочинів, прийнятої практики, внутрішніх документів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

б) ризик зміни законодавства (регуляторний ризик) – ризик виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання Біржою запланованих доходів, обумовлений змінами законодавства.

4.5.3. Ризик втрати ділової репутації (ризик репутації) – ймовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання Біржою запланованих доходів внаслідок виникнення у суспільстві несприятливого сприйняття Біржі, зокрема фінансової стійкості, якості послуг, що надаються Біржою, або її діяльності в цілому, яка може бути наслідком реалізації інших ризиків.

4.5.4. Стратегічний ризик – ймовірність виникнення у Біржі збитків або додаткових втрат або недоотримання Біржою запланованих доходів унаслідок неправильних рішень осіб, які здійснюють управлінські функції та/або неадекватного реагування на зміни в бізнес-середовищі.

Цей ризик виникає внаслідок взаємної невідповідності стратегічних цілей Біржі, бізнес-стратегій, розроблених для досягнення цих цілей, ресурсів, задіяних для їх досягнення, та якості їх реалізації.

Може спричинити загальний фінансовий ризик (ризик банкрутства) Біржі – ризик неможливості продовження діяльності Біржі через суттєве погіршення її фінансового стану,

якості її активів, структури капіталу, виникнення або значного зростання збитків від її діяльності при перевищенні витрат над доходами.

4.6. На діяльність Біржі також можуть впливати фінансові ризики, зокрема кредитний та ринкові ризики.

Кредитний ризик Біржі (ризик контрагента) – ймовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів Біржі внаслідок того, що контрагент не зможе виконати свої договірні зобов'язання перед нею у повному обсязі або частково. Розмір збитків (ризик) у цьому випадку пов'язаний із сумою невиконаного зобов'язання.

Ринкові ризики Біржі – ймовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів у Біржі внаслідок несприятливої зміни ринкової вартості (ціни) фінансових інструментів у зв'язку з коливаннями цін на чотирьох сегментах фінансового ринку, чутливих до зміни відсоткових ставок: ринку боргових цінних паперів, ринку пайових цінних паперів, валютному ринку і товарному ринку.

4.7. Особливим видом ризику є системний ризик – ймовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів у значній кількості товариств у фінансовому секторі, яка обумовлена неможливістю виконання ними своїх зобов'язань у зв'язку з невиконанням (несвоєчасним виконанням) зобов'язань одним з товариств внаслідок реалізації у нього кредитного ризику, ризику ліквідності або іншого ризику. Системний ризик несе загрозу порушення діяльності всієї фінансової системи.

Біржа здійснює моніторинг ринків, а план безперервності діяльності, який розробляється і затверджується у Біржі відповідно до пп. 3.3.(6) та 3.4.(10) цього Положення, включає у тому числі заходи та процедури на випадок екстремальних обставин, що можуть виникнути у результаті реалізації системного ризику.

4.8. СУР Біржі заснована на чіткому розділенні управління ризиками, що пов'язані з діяльністю Біржі. Ризики, пов'язані з діяльністю Біржі, повністю несе Біржа.

4.9. Головними завданнями СУР та, відповідно, етапами процесу управління ризиками у Біржі, виконання яких забезпечує ризик-менеджер, є:

- 1) виявлення (ідентифікація) ризиків, визначення профілю ризиків Біржі;
- 2) якісний аналіз та кількісне вимірювання ризиків, оцінювання ризиків;
- 3) проведення моделювання та прогнозування процесів і майбутніх результатів діяльності Біржі на основі аналізу інформації та оцінювання ризиків;
- 4) організація та здійснення заходів з управління ризиками, у тому числі визначення, планування і організаційне забезпечення обробки ризиків, зокрема та прийняття рішень щодо відповідних заходів;
- 5) постійний моніторинг ризиків, контроль за прийнятним рівнем ризику для Біржі;
- 6) визначення ефективності СУР та її удосконалення;
- 7) надання оперативної, а також періодичної звітної інформації з питань управління ризиками Директору та Біржовій раді.

4.10. Виявлення (ідентифікація) ризиків – неперервний процес визначення різновидів, джерел та факторів ризиків, з якими Біржа стикається у своїй діяльності, відповідно до категорій, визначених цим розділом цього положення.

4.11. Якісний аналіз та кількісне вимірювання ризиків, оцінювання ризиків – оцінка розмірів та кількісних параметрів ризику (за можливості) та/або якісна характеристика та аналіз ризиків з точки зору можливих наслідків їх реалізації та величини потенційних втрат. Включає також проведення моделювання та прогнозування процесів і майбутніх результатів діяльності Біржі на основі аналізу інформації та оцінки ризиків.

4.12. Організація та здійснення заходів з управління ризиками (обробка ризиків) – визначення Біржою правил, підходів, показників та лімітів (допустимих меж) для ризиків, інструментарію оцінювання та заходів щодо управління кожним видом ризику (запобігання (уникнення), прийняття (утримувannya), зменшення (мінімізація) або оптимізації впливу ризиків, їх розподілу з іншими особами).

Заходи управління ризиками (обробки ризиків) в Біржі включають:

- 1) уникнення ризику (у тому числі відмова від ризикової операції чи активу);
- 2) прийняття (утримувannya) ризику (за умов, коли ризик може бути компенсований очікуваним прибутком (доходом));
- 3) зниження (зменшення, у тому числі мінімізацію) ризику, включаючи диверсифікацію, лімітування ризикових позицій, хеджування;
- 4) передачу (розподіл) ризику з іншими особами, зокрема шляхом зовнішнього страхування.

4.13. Моніторинг та контроль ризиків – процес систематичного нагляду за ризиками Біржі, за системою і процесом контролю та управління ризиками з метою виявлення відхилень від їх прийнятного рівня та/чи ефективності, який включає:

- 1) перевірку дотримання встановлених лімітів чи якісних критеріїв ризиків;
- 2) забезпечення недопущення виконання Біржою та/або її контрагентами (за можливості) дій (операцій), які порушують встановлені ліміти чи критерії;
- 3) здійснення комплексу заходів, що перешкоджають реалізації ризиків Біржі (за можливості) або мінімізують їх вплив;
- 4) перевірку виконання заходів з обробки ризиків та оцінку їх ефективності впродовж здійснення Біржою професійної діяльності;
- 5) розробку превентивних заходів для мінімізації ризиків у разі виявлення негативних тенденцій та вдосконалення бізнес-процесів за результатами проведеного аналізу.

Моніторинг та контроль рівня ризиків Біржі здійснюється на щоденній, щотижневій, щомісячній, щоквартальній основі.

4.14. Біржа один раз на рік визначає ефективність СУР та оцінює методики, інструменти, підходи та механізми, які використовуються Біржою для ідентифікації, вимірювання, оцінювання та контролю ризиків на предмет адекватності поточним внутрішнім та зовнішнім умовам діяльності Біржі і вимогам чинного законодавства України та, у випадку необхідності, коригує їх із метою поліпшення управління ризиками у Біржі.

4.15. Моніторинг ризиків та надання оперативної, а також періодичної інформації (звітів) з питань управління ризиками у Біржі її Біржовій раді здійснюється з періодичністю і відповідно до функцій та обов'язків, визначених законодавством України та внутрішніми документами Біржі, але не рідше, ніж один раз на шість місяців.

5. Політики управління ризиками

5.1. Біржа створює ефективну систему управління кожним видом ризику, що має повністю інтегруватися в загальну систему управління ризиками Біржі.

5.2. Біржа оцінює ризики кожного виду з урахуванням їх взаємозв'язку та впливу на інші ризики, що притаманні діяльності Біржі.

5.3. Біржа визначає перелік кількісних показників ризик-апетиту до кожного з ризиків.

5.4. Біржа розробляє та періодично переглядає (не рідше одного разу на рік) політики управління ризиками кожного виду з метою забезпечення їхньої ефективності та відповідності рівню ризик-апетиту до цих ризиків.

5.5. Політика управління ризиком кожного виду повинна містити:

- 1) мету, завдання та принципи управління ризиком;
- 2) організаційну структуру процесу управління ризиком з урахуванням розподілу функцій учасників процесу, їх повноваження, відповідальність та порядок взаємодії
- 3) перелік лімітів для контролю за ризиком та порядок їх установлення за ризиками, що піддаються кількісному вимірюванню;
- 4) процедури щодо виявлення, вимірювання, аналізу та оцінювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення (зменшення, оптимізації) ризику;
- 5) перелік та зміст форм управлінської звітності щодо ризику, порядок та періодичність/терміни їх надання визначеним у цьому Положенні учасникам процесу управління ризиками;
- 6) процедури контролю за повнотою та якістю даних про події ризиків, включаючи інструменти, що використовуються для такого контролю;
- 7) опис основних інструментів, що використовуються під час управління ризиками, та порядок їх використання;
- 8) порядок обміну інформацією між учасниками процесу управління ризиками, включаючи види, форми і терміни подання інформації;
- 9) програму проведення стрес-тестування ризиків.

5.6. Біржа, з метою виявлення та вимірювання ризиків, використовує, зокрема, такі інструменти:

- 1) аналіз результатів перевірок, здійснених внутрішнім аудитором та зовнішнім аудитором;
- 2) створення та ведення обліку (бази) подій ризиків та аналіз накопиченої в ньому (ній) інформації;
- 3) ключові показники ризиків.

Ключові показники ризиків є кількісними показниками, які динамічно змінюються в часі та відображають зміну характеру ризиків. Ключові показники ризиків використовуються Біржою для раннього виявлення негативних тенденцій/явищ, пов'язаних з підвищенням ризиків, що притаманні процесам.

Біржа визначає перелік ключових показників ризиків, порядок їх розрахунку та граничні значення, які забезпечують своєчасне та найбільш повне виявлення факторів ризиків із метою застосування своєчасних заходів щодо управління ними;

- 4) самооцінка ризиків.

У рамках самооцінки ризиків ризик-менеджер не рідше, ніж один раз на рік, щонайменше:

- проводить аналіз бізнес-процесів Біржі з урахуванням інформації щодо можливих загроз і вразливостей та оцінює можливі втрати від них;
- оцінює ризики бізнес-процесів Біржі (до впровадження або перегляду контролів), ефективність контрольного середовища (запроваджених контролів) та залишкові ризики;

- 5) сценарний аналіз.

Цей інструмент застосовується шляхом формування судження ризик-менеджера та структурних підрозділів щодо визначення можливих малоймовірних подій ризиків із суттєвими наслідками для Біржі та їх кількісного оцінювання.

5.7. Основними методиками розрахунку (вимірювання) ризику, зокрема, є:

- 1) визначення кількісного показника рівня ризику шляхом оцінки можливих фінансових втрат від реалізації ризику та множення її на очікувану ймовірність реалізації цього ризику;
- 2) встановлення бальної шкали оцінювання ризику;
- 3) метод максимально можливої вартості під ризиком (Value-at-Risk, VAR)

5.8. Ризик-менеджер щодо кожного ідентифікованого ризику визначає конкретну методику його розрахунку, критерії віднесення ризику до значних (суттєвих, істотних), а також пропонує можливі заходи щодо мінімізації (оптимізації) впливу цього ризику.

5.9. Політика управління ризиками має встановлювати періодичність розрахунку ризиків, порядок та умови застосування заходів зниження (оптимізації) ризиків у залежності від рівня можливих втрат та очікуваної ймовірності настання ризику.

Директор ПрАТ «ФБ «Перспектива»

С.Є. Шижков